

La tradició dels equins a la Sénia

CLARA VIDAL DOMÉNECH

Treball de recerca de 2n de Batxillerat
Departament de Ciències socials
Tutora: Ivon Michavila
Curs 2013 – 2014
IES la Sénia

RESUM

L'afició pel món dels equins a la Sénia és un fet singular al nostre territori. Segons les cròniques més antigues, aquesta tradició prové de principis del segle XX. Els primers animals de les corregudes eren els mateixos que s'utilitzaven per al camp. Més endavant, es van professionalitzar amb genets i cavalls vinguts dels hipòdroms més importants.

PARAULES CLAU

cavall, burro, matxo, mula, equí, correguda, cursa, festes majors

KEYWORDS

horse, donkey, male mule, female mule, equine, race, town holidays

ABSTRACT

The fondness for the equine world in la Sénia is a special fact in our region. According to the most ancient articles, this tradition comes from the early twentieth century. The first animals who ran in the races were the ones used in the fields. Later, the races were more professional. Riders and horses were brought from the most important racetracks.

INTRODUCCIÓ

Quan era menuda recordo que m'apassionava anar a casa dels meus iaïos, en sortir de l'escola, i berenar mentre la meua iaia m'explicava anècdotes del seu germà Esterio Garcia i el seu pare, també anomenat Esterio, però conegut com Titeli. Aquestes anècdotes estaven sempre relacionades amb cavalls, matxos o amb la seua caseta de camp situada a les Vallcaneres Altes, on anaven a buscar troncs de pins per baixar-los rossegant. Aquestes converses sempre s'allargaven hores i hores, ja que el seu pare va ser un gran aficionat al món dels equins i va participar durant molts anys a les corregudes, tant de burros com de cavalls, a la Sénia, la qual cosa comportava una gran varietat d'anècdotes interessants.

Amb aquesta motivació he decidit realitzar l'article sobre la tradició dels equins al nostre poble, ja que la Sénia és una vila on hi ha força afició al món del cavall. Es pot comprovar durant la setmana de Festes Majors, ja sigui a les corregudes, a la doma de cavalls o a la tradicional "enxampada" de claus. Així doncs, el meu objectiu és analitzar l'evolució d'aquestes magnífiques corregudes, tant a nivell de participants com dels diferents emplaçaments o de les compensacions econòmiques, i poder profunditzar en aquestes històries que algun dia van ser relatades per la meua iaia.

D'ON VE LA TRADICIÓ DE LES CORREGUDES?

L'afició per les corregudes a la nostra vila no es pot datar exactament, però es pot afirmar que la memòria oral arriba fins a finals del segle XIX. L'origen es remunta a l'ús que els pagesos del poble feien dels burros i matxos abans del canvi a la industrialització. Durant la setmana de Festes, les corregudes eren un acte molt esperat al nostre poble, ja que hi acudia gent dels pobles veïns.

"[...] la Sénia és una vila on hi ha força afició al món del cavall. Es pot comprovar durant la setmana de Festes Majors, ja sigui a les corregudes, a la doma de cavalls o a la tradicional "enxampada" de claus."

Els genets acostumaven a ser del poble i es coneixien entre ells. Les corregudes es feien al matí i, dos hores abans, anaven a esmorzar. Allí hi havia propietaris d'animals (matxos, burros o cavalls) que els oferien per córrer i quasi sempre trobaven algun espontani que estava interessat a fer de genet. Així doncs, el tràfec de les corregudes ja arrancava abans. Es pot dir que era un acte molt ben valorat al nostre poble.

La raça dels equins era indiferent, és a dir, no era com en l'actualitat, que els cavalls més valorats són els de pura raça anglesa. En aquells temps predominaven els cavalls espanyols i creuats. En definitiva, es pot dir que hi participaven els animals que la gent tenia a casa. No eren equins amb l'única finalitat de córrer com en l'actualitat, sinó que eren els mateixos que durant la resta de l'any eren utilitzats per a la feina de pagès, per al transport, per poder dur a terme la feina dels rossegadors o fins i tot per a la cria.

El senyor Ernesto Sans participant en la cursa. Any 1962.
Foto: Eulogio Andreu.

CORREGUDES DE MATXOS I BURROS

Les corregudes de matxos i burros daten de temps immemorials. Aquests animals es caracteritzen per no obeir les ordres. Cal destacar que es muntaven sense cadira i que pràcticament no s'utilitzava res per guiar-los, la qual cosa feia les corregudes més divertides i excepcionals. Les corregudes de matxos i mules tenien més participació que les de burros, però menys que les de cavalls. Normalment els burros es feien córrer els primers, seguits dels matxos i dels cavalls. Com a tradició, abans de cada correguda passejaven pel circuit la dolçaina i el tamboret, tocant una peça que és característica de l'ocasió.

Als anys 70, quan es van produir canvis derivats de la mecanització del camp, que va substituir l'animal de tir pel tractor, també va començar al nostre poble el procés d'industrialització. A molts habitatges el corral va deixar pas a un aparcament de cotxe, i els burros i els matxos cada cop es van convertir en un element més excepcional. Aquests motius, juntament amb el primer canvi d'emplaçament, van provocar la desaparició, almenys temporal, d'aquestes tradicionals corregudes, de manera que van deixar de practicar-se. Posteriorment, per iniciativa d'un grup de joves de la població i amb el suport de la Regidoria de Festes de l'Ajuntament, les corregudes de burros es van recuperar l'any 1997.

Actualment, el primer diumenge de festes es realitza una presentació i dos corregudes de burros, una de xics i una altra de xiques, a la plaça de bous. La resta dels dies, les dos corregudes de burros tenen lloc immediatament després de les corregudes de cavalls, a l'hipòdrom Pla de Roquillo. En tot moment hi ha dos àrbitres (aficionats del poble), que realitzen les funcions de control de la sortida i l'arribada de la carrera. La participació s'ha anat incrementant, ja que les pròpies colles del poble s'organitzen de tal manera que cadascuna d'elles hi aporta un exemplar, i es pot arribar a 21 colles, amb un burro cada una. Les corregudes de burros han estat les que han mantingut al llarg del temps un caràcter més popular.

“Les corregudes de matxos i mules tenien més participació que les de burros, però menys que les de cavalls.”

CORREGUDES DE CAVALLS

1940-1941

El primer programa de festes que es conserva on apareixen les corregudes de cavalls data de l'any 1945, tot i que la tradició es remunta a anys anteriors. En aquella època hi havia tres dies de competició seguits. Cal destacar que al binomi guanyador de la correguda de cavalls se li ofería un trofeu simbòlic anomenat Toia, que consistia en una mena d'estendard on cada any s'hi penjava una cinta amb el nom del cavall guanyador.

Pista

L'actual passeig de la Clotada va ser el primer lloc on es van celebrar les corregudes al nostre poble. El carrer era ample, tenia 430 m de llargada en línia recta aproximadament, i tenia un factor important: la bona visibilitat.

Fí de la carrera. La Clotada de gom a gom. Any 1962.
Foto: Eulogio Andreu.

Participants

Des que es coneix la tradició a la Sénia (anys 40), la majoria de participants eren joves del poble que tenien animals a casa o aficionats als equins, com ara: Joaquin Marcoval *lo Carxoler*, Vicent Cabanes *Cabrilles*, José Zaragoza *Taleca*, etc. També n'hi havia d'altres que acudien dels pobles veïns com Marcelino Casanova, Ramon Callarisa *lo Pataquero* (d'Ulldecona), Lluís de la Morena (de Sant Rafel), etc.

Any 1963

Aquest any va marcar un abans i un després en la història de les corregudes. El Sr. Guillermo Pamplona Usón i el Sr. Emilio Ferré Berlín van fer un viatge a Madrid i van arrendar dos cavalls pura sang anglesos. Els van pujar a la Sénia per a les corregudes, de manera que la diferència de velocitat entre aquests cavalls i els altres va ser abismal. Una anècdota que explica el Sr. Lluís de la Morena d'aquest primer any de cavalls d'hipòdrom és que a la velocitat que anaven era molt difícil aturar-los a la meta, la plaça Catalunya, i que alguna que altra vegada feien cap a la plaça Major i fins i tot van arribar fins a les Cases del Riu.

El fet de portar per primera vegada aquests equins va donar peu que es formés la primera colla d'amics del poble organitzada per llogar cavalls per a Festes Majors. Aquesta colla s'anomenava Quadra Pau, i estava formada per Joaquin Garcia *l'Alcaldillo*, el seu fill gran Joaquín, Joaquín Marcoval *lo Carxoler*, Sergio Cortiella *lo de la Gasolinera*, Vicent Galià *Tronada*, Joaquin Vidal *lo Galan*, etc.

1971-74 / 1977-82

Es van reunir diferents aficionats i van proposar modificar el recorregut, ja que els metres de la Clotada es quedaven escassos per a la velocitat dels animals. Així doncs, van proposar dur a terme les corregudes a les Casetes, al carrer Sanç d'Aragó. En aquesta època, per poder arrendar cavalls provinents de fora es necessitaven més diners, ja que predominaven els pura sang anglesos. En cas de victòria, els que portaven els cavalls es repartien el premi, però en cas que no guanyessin, s'havien de fer càrrec de les despeses.

1973-1975

En primer lloc, es duia a terme la prova de la cursa dels burros, sempre que hi hagués un nombre de participants superior a tres. Seguidament, es realitzava el mateix amb els cavalls. Després es realitzava la correguda de burros i, a continuació, es realitzava l'esperada correguda de cavalls on participaven els quatre primers classificats de la prova de selecció. Per finalitzar, els tres primers classificats competien una altra vegada entre ells.

1975-1976

Durant aquest període, hi va haver una excepció. Els anys 1975 i 1976 es va córrer a un circuit que hi havia a la carretera de Benifassà, a la zona de l'Ermíteta. Aquest va ser el primer circuit, és a dir, el primer lloc on els animals corrien de manera circular i no en línia recta. Durant aquest període van desaparèixer les tradicionals corregudes de burros. L'any 1975 van aparèixer "les ordres de les corregudes", és a dir, una

Guanyador de la correguda a la plaça Catalunya. Any 1962. Foto: Eulogio Andreu.

nova estructuració. A tots els participants se'ls adjudicava un número. Se celebraven dos carreres: a la primera participaven aquells binomis que tenien el número parell i a la segona, els que tenien els imparells. A continuació, es realitzava una altra correguda amb els tres primers classificats de cada una. I per últim, tenia lloc la carrera final, que consistia en un duel entre els dos millors cavalls finalistes.

L'any 1976 es va tornar a canviar la normativa i van aparèixer dos categories: la categoria A, amb una distància de 1.200 m i la categoria B, amb 2.000 m. Cal destacar que les posicions s'adquirien per sorteig.

1977-1982

La nova proposta de l'Ermiteta no va resultar com esperaven a causa dels escassos metres que presentava. A partir de l'any 1977, les carreres es van tornar a realitzar a les Casetes.

1983-1984

A l'any 1983 va tenir lloc un altre canvi d'emplaçament, a la zona dels Domenges. Es corria tres dies i se'n deixava un de descans enmig. Hi havia tres categories: una que constava de 2.400 m, una altra de 1.300 m i, per últim, una de 500 m per a aquells aficionats que no portaven cavalls de pura raça anglesa. La sortida es donava amb la tradicional baixada de bandera i la tradició de la Toia perdurava.

Cal destacar el sorgiment d'un nou sistema ja que, independentment dels premis, els jutges d'arribada donaven una puntuació a cada cavall en cada una de les corregudes en què participava i, al final dels tres dies, es feia entrega d'un trofeu al binomi que havia obtingut més puntuació en cada una de les tres carreres.

Pista

Aquesta pista era circular i tenia aproximadament 600 m. Es trobava situada al costat del Camp Municipal d'Esports, al carrer Domenges, i per aquest motiu rep el seu nom.

Participants

Com a participants del poble van intervenir el Sr. Michavila, també la Quadra Pau, el Sr. Vicent Galià *Tronada*, amb un cavall anomenat Yacondo, i el Sr. Esterio Garcia, amb un cavall de nom Curro. A més a més, l'any 1984 es va formar la quadra Sicània, composta per diferents aficionats del poble, quadra que encara perdura en l'actualitat. El primer cavall que van portar va ser Geyser, i es van fer amb el gran premi de la Sènia, entre d'altres.

1985-2001

L'any 1985 les corregudes van passar a celebrar-se a l'Hipòdrom de l'Ermiteta. Aquest canvi d'emplaçament va ser degut, a més de a la necessitat d'augmentar la distància del recorregut, a l'intent de fer més segur aquest acte festiu, tant per a l'animal com per al genet, ja que els cavalls cada cop eren de més nivell i augmentava el risc d'accident.

En aquesta època, l'organització de l'hipòdrom era diferent respecte a la d'altres anys. Es va arribar a l'acord d'establir unes normes de seguretat i avançaments. Les corregudes es continuaven organitzant per categories, establertes segons els metres de distància, que anaven variant amb el pas dels anys.

Cal esmentar que l'any 1986 les colles d'aficionats van proposar l'opció de realitzar apostes al mateix hipòdrom. Així doncs, la quadra Sicània se'n va encarregar. Finalment, només es van realitzar un any. A més a més, cal destacar el retorn de les corregudes de burros l'any 1997.

Pista

Tenia una forma cilíndrica, d'aproximadament 700 metres. Els terrenys els van cedir particulars de la vila. Aquest nou circuit era irregular, ja que hi havia desnivell a la baixa, a la part sud de la pista. Tothom recorda la famosa corba de baix.

Participants

En aquesta època, els particulars que arrendaven cavalls van anar desapareixent. Esterio Garcia n'és un exemple. Van aparèixer noves quadres com ara Montsià Lakers, amb José Allepuz al capdavant que, igual que José Michavila, tenien cavalls a l'hipòdrom de la Zarzuela (Madrid) i Lasarte (Donosti). També la nova quadra Al-Sanyia.

Gran disputa de fi de carrera dels dos pura sang. Any 1963.
Foto: Lluís de la Morena.

2002-2016

Abans dels anys 90 ja es va començar a pensar en la construcció d'un nou hipòdrom definitiu més ben condicionat, amb uns requisits més amplis de seguretat. Així doncs, es va presentar aquesta iniciativa a l'Ajuntament, però no es va poder assolir l'alt cost que suposava i es va haver d'ajornar fins a l'any 1990. Es van obtenir les parcel·les amb un total de 65.817 metres quadrats de terreny. L'any 2002 es va inaugurar l'hipòdrom Pla de Roquillo. Inicialment, continuà la tradició de tres dies de corregudes alterns en el marc de la Festa Major. A partir de 2005 l'Ajuntament modificà l'organització de les corregudes de pura sang i es van passar a córrer únicament un dia.

Del 2002 fins al 2009, les carreres van ser federades. A partir del 2010, a causa de les grans despeses en veterinaris o jutges, l'increment dels impostos federatius i la sanció de la Federació l'any 2009 a causa d'aldarulls durant una de les corregudes, les corregudes de cavalls pura sang anglesos van deixar de ser federades. La sortida es continua donant amb la baixada de bandera, tot i que la tradició de la Toia s'ha perdut. L'any 2012 les corregudes de la Sénia es van declarar d'Interès Comarcal.

Pista

La pista és circular, de 845 m de recorregut i totalment plana. Té quatre corbes amb el mateix angle d'obertura i ofereix mesures de seguretat.

“L'any 2012 les corregudes de la Sénia es van declarar d'Interès Comarcal.”

Participants

En aquesta etapa continuen participant a nivell de pura sang anglesos les colles locals Sicània i Montsià Lakers, a més d'altres quadres d'arreu de Catalunya i l'Estat espanyol. Algunes de les que han participat al llarg d'aquests tretze anys han estat: Quadra Roda de Ter, de Manlleu; Quadra Aibrun, Moixí, de Cantàbria; Vic; Salou, etc.

Pel que fa als genets, hi han participat jockeys professionals vinguts dels hipòdroms de Lasarte i La Zarzuela de la categoria de J.L. Lopera, Borja Fayos, els germans José Luís i Ivan Borrego, Santiago Martín, Francisco Jiménez, David Musach, J. Fusté, Mary Salokanto, el genet local Agustín Martínez, etc. D'altra banda, alguns dels equins més destacats han estat: Callejero, Meneusekal, Menespol, Balali, Tipoli-

no, Boabdil, Tournedo Rossini, etc. A nivell local, participant a les carreres de categories infantil, sènior i local trobem els alumnes de l'Hípica Molí Hospital: Alba Gascó, Daniel Sabaté, Ramón Ibáñez, Santi Vidal, Anna Nieto, Francisco Ibáñez, etc

Binomis participants durant els dies de corregudes a les Casetes. Any 1978. Foto: Eulogio Andreu.

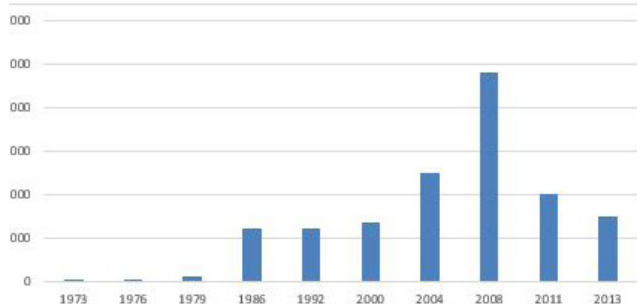
EVOLUCIÓ DELS PREMIS

Des de l'inici de les carreres, els premis han anat evolucionant en totes les categories. El valor dels premis ha anat augmentant de manera considerable, la qual cosa significa que cada vegada les corregudes estaven més ben valorades. Ho veurem a continuació a través de les taules comparatives.

Cal esmentar també que, a partir de l'any 1984, l'Ajuntament atorgava un trofeu que s'aconseguia amb la suma de punts que es guanyaven cada dia.

PREMIS			
ANY	1r Classificat	2n Classificat	3r Classificat
1973	5.000 pts.	3.500 pts.	2.500 pts.
	30,05 €	21,04 €	15,02 €
1976	8.000 pts.	5.000 pts.	3.500 pts.
	48,08 €	30,05 €	21,04 €
1979	20.000 pts.	10.000 pts.	5.000 pts.
	120,00 €	60,01 €	30,05 €
1983	35.000 pts.	20.000 pts.	13.000 pts.
	210,35 €	120,20 €	78,13 €
1986	20.000 pts	80.000 pts	40.000 pts
	1.202,02 €	480,81 €	240,40 €
1989	70.400 pts	35.200 pts	17.600 pts
	423,11 €	211,56 €	105,78 €
1992	200.000pts	135.000 pts	85.000 pts.
	1202,02 €	811,37 €	510,86 €
2000	225.000 pts	150.000 pts	100.000 pts
	1.352,28 €	901,52 €	601,01 €

Com podem observar, des de l'any 1973 els premis s'han incrementat. L'any 1986 es dona el primer canvi considerable quant a la compensació econòmica. Seguidament, segueix ascendent a totes les categories. Es pot apreciar com entre els anys 2004 i 2008 hi ha una important compensació econòmica, la qual cosa influeix en l'increment de participants. I per últim, a partir de l'any 2009, aquesta disminueix.

Moment de sortida de la correguda de cavalls pura sang anglesos. Any 1980. Foto: Eulogio Andreu.

LA TRADICIONAL ENXAMPADA DE CLAUS

Durant els tres dies que es fan bous, es pot gaudir de la tradicional enxampada de claus. Aquesta tradició data de fa centenars d'anys, i està protagonitzada per un binomi format per cavall i genet. L'enxampada de claus consisteix en una petita representació on el cavall i el genet donen pas a l'inici de l'espectacle taurí. La funció d'aquests és entrar a la plaça al galop, juntament amb l'acompanyament musical del pasdoble "Pan i Toros". Seguint un recorregut, han d'agafar unes claus representatives que hi ha al cadafal de l'Ajuntament i entregar-les al toril. D'aquesta manera, representa que el pastor pot obrir-ne la porta i començar l'espectacle. Prèviament, el cavall i el genet acompanyen tota la comitiva municipal, juntament amb la banda de música, fins arribar a la plaça de bous. Cal esmentar que amb el pas dels anys aquest recorregut ha anat variant. A l'inici, es duia a terme a l'antiga plaça de bous, la plaça Major del poble, i des de

ANY	CATEGORIA CURSA	
	Velocitat (1.600m)	Resistència (2.400m)
2004	1.200 €	2.500 €
2008	2.400 €	4.800 €
2011	2.000 €	2.000 €
2013	1.100 €	1.000 €

Fiesta Mayor 1978
CENIA
GRANDES CARRERAS DE CABALLOS
 en la Pista «LES CASETES» (final de la calle Sancho de Aragón).
DIAS 25, 26 y 27 Agosto A las 12 horas
NORMAS PARA LAS CARRERAS

1 - Habrá tres Categorías de Carreras:

CATEGORIA C. Para caballos sin origen, cuyos participantes competirán por los premios siguientes:

Primer premio	6.750 Ptas.
Segundo »	3.500
Tercer »	2.750
Cuarto »	2.000

(En esta Categoría no podrá inscribirse ningún caballo de pura sangre)

CATEGORIA B. Para caballos de pura sangre, cuyos participantes competirán por los siguientes premios:

Primer premio	6.750 Ptas.
Segundo »	3.500
Tercer »	2.750
Cuarto »	2.000

CATEGORIA A. Para caballos de pura sangre, cuyos participantes competirán por los siguientes premios:

Primer premio	13.500 Ptas.
Segundo »	6.750
Tercer »	3.500
Cuarto »	2.500

2 - Los puestos de salida se sortearán cada día para todas las categorías.

Full de l'any 1978. S'hi observa l'organització, les categories i els premis. Font: Ajuntament de la Sénia.

APUESTAS
 Pro-Colaboración Carreras de Caballos
BOLETO: 100 PESETAS

ATENCION

TIPO DE APUESTA:

GEMELA FIJA: a dos caballos, el ganador y colocado, o sea el 1º y 2º en el mismo orden de la apuesta.

TRIPLE DE GANADORES: a tres caballos, el ganador de cada categoría. Lógicamente este boleto sólo se podrá adquirir antes de la 1ª carrera.

Agosto 1986 DIA: 23

Categoría	Dorsal N°	Nombre	Jinete	Cuadra
C (3ª) 1.200 m. 3 veces por meta	1	GUADIANA	A. Robles	TOLO
	2	WAY - YOU FREY	Domingo Torres	AL GALOPE
	3	HABITAN	Juan Martínez	GIURANA
	4			
	5	ARAMO	Antonio Sánchez	SICANIA
B (2ª) 1.700 m. 4 veces por meta	1	CANIDO	Guillermo Uñillas	LA SENIA
	2	CODILLERO	Segundo Blázquez	PAU
	3	BLUE NIGHT	Angel Robles	TOLO
	4	LEOPOLDO	Juan Martínez	AL GALOPE
A (1ª) 2.200 m. 5 veces por meta	1	ELDAR	Segundo Blázquez	LAKERS
	2	VESTA	Guillermo Uñilla	LA SENIA
	3	QUATROCENTO	A. Robles	TOLO
	4	SI SENOR	Antonio Sánchez	SICANIA

Full de l'any 1986 on apareixen les apostes.
 Font: Quadra Sicània.

José Antonio García realitzant l'enxampada de claus. Any 1964. Foto: Eulogio Andreu.

fa uns quants anys, a l'actual emplaçament del Clot de Pedrenya. A més a més, els binomis també han anat variant. Per dur a terme aquesta funció, és tradició que el genet vagi engalanat amb una vestimenta apropiada, per la qual cosa porta un barret, una camisa blanca, botes camperes i una jaqueta ajustada.

CONCLUSIONS

La tradició i afició pel món dels equins a la Sénia és un fet singular al nostre territori. Les carreres de cavalls a la Sénia daten de temps immemorials. Segons les cròniques més antigues, dels més vells i els seus avantpassats, aquesta tradició prové de principis del segle XX, ja que ningú en recorda els inicis. Els primers cavalls de camp, muntats per aficionats o bé pels seus propietaris (normalment pagesos), es van anar substituint progressivament per cavalls pura raça anglesa muntats per genets professionals, i la participació de cavalls espanyols s'ha dispersat en altres categories perquè hi puguin participar més aficionats. El lloc de celebració de les corregudes ha tingut diferents ubicacions. Durant molts anys es van

fer a la Clotada, fins a principis dels 70. Els anys següents, fins el 82, es va córrer a les Casetes. Ja a l'última dècada es va córrer a l'Ermiteta i, posteriorment, des de fa un quants anys, al nou hipòdrom del Pla de Roquillo. Aquest últim canvi d'hipòdrom va suposar la reducció dels accidents, tant d'equins com de genets, i també major seguretat per als espectadors.

La participació pel que fa als pura sang ha anat a la baixa. Aquest fet és degut a les retallades en la dotació econòmica dels premis en metàl·lic sumades a la forta crisi econòmica. Crec que s'ha recuperat la tradició de les corregudes de genets infantils locals i també d'afluència de participants amb cavalls provinents de fora del nostre poble. El ressò que els cavalls donen al poble de la Sénia fa que, com a esdeveniment únic en el marc de les Terres de l'Ebre, se'n beneficiï tot el territori. L'afició dels senienques i senienques pels cavalls, i més concretament per les corregudes, es manté constant any rere any, fet que encoratja a fer un esforç comú per a perpetuar un acte festiu que enorgulleix el poble i que invita molts forasters a visitar-nos durant uns dies d'acolliment, festa i alegria.

Enxampada de claus. Any 1980. Foto: Eulogio Andreu.

Clara Vidal realitzant l'enxampada de claus. Any 2015.
Foto cedida per Josep Manel Andreu.

Moment de sortida de la carrera pura sang anglesos (2.400 m). Any 2008. Foto: Josep Manel Andreu.

BIBLIOGRAFIA

Arxiu de l'Ajuntament de la Sénia

D.D.A.A.(1996). *Els camins de ròsec. L'explotació de la fusta als Ports* (VHS). La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs

D.D.A.A. (2007). *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs (núm. 4)

Lo Senienc, revista mensual. Edita: Ajuntament de la Sénia

Programes de Festes Majors de la Sénia

WEBGRAFIA

Corregudes de cavalls (la Sénia, 2011): http://www.pbase.com/jmavcurses_cavalls_la_snia_2011

Els Ports: <http://caminandoconcarlos.blogspot.com.es/2010/12/por-el-corazon-de-els-ports.html>

Història de les corregudes de cavalls: <http://historiesdevida.wikispaces.com/2-HIST%C3%92RIA+DE+VIDA+CARRES+DE+CAVALLS>

Turf de la Sénia: <http://turfsenienc.blogspot.com.es/2009/09/gran-premio-ayuntamiento-de-la-senia.html>

Vallcaneres Atles http://meskcims.wordpress.com/2013/05/27/volta-a-la-joca-i-a-la-mola-dels-conills/d-c07900_3072x2304bis/